

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

STUDIA PHILOLOGICA

ЗБІРНИК
СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ДО 25-РІЧЧЯ
ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ РДГУ

ВИПУСК 1

РІВНЕ 2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

STUDIA PHILOLOGICA

ЗБІРНИК
СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ДО 25-РІЧЧЯ
ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ РДГУ

ВИПУСК 1

РІВНЕ 2017

УДК 81+82:811.11+811.13

ББК 81+83

S 90

Studia Philologica : зб. студент. наук. праць / редколегія:
S 90 О.В. Деменчук, О.В. Константінова, О.І. Павлова [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2017. – Вип. 1. – 256 с. – (Укр., англ. та нім. мовами).

Studia Philologica : The Collection of Students' Scientific Works / EB: O.V. Demenchuk, O.V. Konstantinova, O.I. Pavlova et al. – Rivne : RSUH, 2017. – Issue 1. – 256 p. – (In Ukrainian, English and German).

У збірнику студентських наукових праць «Studia Philologica» розглянуто низку питань, що стосуються актуальних проблем сучасної філології: зіставного мовознавства, лінгвістики тексту, термінознавства, літературознавства, перекладознавства.

The Collection of Students' Scientific Works «Studia Philologica» focuses on the topical issues of modern philological studies: Contrastive Linguistics, Text Linguistics, Terminology, Literature, and Translation.

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Деменчук О.В.**, д-р філол. наук, професор.

Відповідальний редактор – **Константінова О.В.**, канд. філол. наук, доцент.

Члени редакційної колегії:

Павлова О.І., канд. філол. наук, професор; **Аладько Д.О.**, канд. філол. наук, доцент **Калініченко М.М.**, канд. філол. наук, доцент; **Михайлова Є.В.**, канд. філол. наук, доцент; **Орел І.І.**, канд. філол. наук, доцент; **Павловська Л.О.**, канд. філол. наук, доцент; **Тарасюк Н.Ю.**, канд. філол. наук, доцент.

Рекомендовано до друку вченою радою

Рівненського державного гуманітарного університету

(*протокол № 6 від 25.05.2017 р.*)

© Автори публікацій, 2017

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017

ЗМІСТ

ЗІСТАВНЕ МОВОЗНАВСТВО

Васильків Л.С. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УСТАЛЕНИХ ПОРІВНЯНЬ (на матеріалі англійської, німецької та української мов)	6
Грамчук Д.В. ТРАНСФОРМАЦІЯ ХРОНОНІМІВ ЯК ОСОБЛИВОГО ПІДВИДУ ВЛАСНИХ НАЗВ	12
Гребенюк Ю.К. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ <i>ЩАСТЯ</i> – <i>НЕЩАСТЯ</i> (на матеріалі англійських та українських фразеологізмів)	16
Деменчук Д.О. КОНЦЕПТ ЧИСЛА <i>ОДИН</i> У МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ (на матеріалі фразеологічних одиниць української, англійської та французької мов)	23
Красуцький О.О., Фоміна Г.В. DIACHRONISCHE ASPEKTE DER SLAWISCHEN ENTLEHNUNGEN IN DER DEUTSCHEN SPRACHE	28
Мельник О.В., Фоміна Г.В. ДІАХРОНІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГЕРМАНСЬКИХ МОВ	33
Мігіріна А.П. КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРЕДИКАТИВУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ГРАМАТИКАХ	38
Оржеховська С.Т. ЛЮДИНА У МЕТАФОРІЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ	45
Романюк Д.Ю. ОЙКОНИМИ У ТУРИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ (на матеріалі англійської та української мов)	50
Собіпан Є.О. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ <i>БІЛЬ</i> В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	54
Соловей О.Д. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВЖИВАННЯ УКРАЇНІЗМІВ У СУЧАСНІЙ БРИТАНСЬКІЙ ТА КАНАДСЬКІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	58
Цуп О.В. СТРУКТУРА ТА СЕМАНТИКА ПОСЕСИВНИХ КОМПОЗИТИВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	63
Юношева Т.М. ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ	67

ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ

Гладка О.М. МОВЛЕННЄВІ ЖАНРИ У ХУДОЖНІЙ КОМУНІКАЦІЇ (на матеріалі творів Джорджа Мартіна)	73
Давидович Х.В. СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ <i>СТРАХ</i> (на матеріалі роману Стівена Кінга «Сяйво»)	78
Мучак І.М. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ВТОРИННОЇ ПРЕДИКАЦІЇ У ПРОСТОМУ РЕЧЕННІ	86
Неліпович Г.О. МОВНЕ ВИРАЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛЮДИНИ» У ПАРЕМІЯХ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ	91

Осіпенко Т.В., Куліш В.С. ФУНКЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА МАРКЕРІВ <i>ТИШІ</i> / <i>МОВЧАННЯ</i> В АНГЛОМОВНІЙ ПОЕЗІЇ	96
Осіпчук Ю.С., Davidse К. INTERROGATIVE CLEFTS	101
Павельчук Н.О. ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС В ЕВОЛЮЦІЮ РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ	107
Попенко С.В., Мосієнко О.В. БЕЗАРКТИКЛЕВІ ПРИЙМЕННИКОВІ ЗВОРОТИ В АНГЛОМОВНОМУ МЕДІА ДИСКУРСІ	113
Таран Л.О., Кобякова І.К. ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ТЕРМІНУ «ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ»	118
Шутюк К.В. ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА КІНОСЦЕНАРІЇВ	124
Яковчук А.Я. ЛОГІКО-СЕМІОТИЧНІ ПРОТИСТАВЛЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ <i>ДРУЖБА</i> / <i>ВОРОЖНЕЧА</i> В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ	129

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Денисенко О.О., Александрова Г.О. ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ МАЙКЛА КАННІНГЕМА «ГОДИНИ»	135
---	-----

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Бондарева О.М., Куліш В.С. ЗАСТОСУВАННЯ КОМПАРАТИВІСТСЬКИХ МЕТОДИК ПРИ АНАЛІЗІ АНГЛОМОВНИХ ТА УКРАЇНОМОВНИХ МАРКЕРІВ <i>ТИШІ</i>	140
Буличова М.М. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ГРАМАТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ РОДУ В ІМЕННИКАХ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЇ АБО ПОСАДИ	143
Волдинер О.Ю. ПСИХОЛІНГВІСТИЧНА ПРИРОДА ЛЕКСИЧНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ	149
Желевська І.О. РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ	154
Коробка П.В., Недайнова І.В. СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ У КОМП'ЮТЕРНОМУ ДИСКУРСІ	158
Король А.П., Дорда В.О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ГУМОРИСТИЧНИХ ІНТЕНЦІЙ ТА РЕАЛІЙ В АНГЛОМОВНИХ МЕДІА	164
Кочергіна О.М., Сухова А.В. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ	169
Кравчук А.Г. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ УКРАЇНСЬКОЮ В РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І ФІЛОСОФСЬКІЙ КАМІНЬ»	173
Ляшкова І.І., Голікова О.М. МЕТАФОРА В НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ПРОБЛЕМА ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ	178

Магдич В.М., Тікан Я.Г. ПОЛІТИЧНА МЕТАФОРА ТА СПЕЦИФІКА ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ У СУЧАСНИХ МЕДІАТЕКСТАХ	182
Хвостик Ю.С., Попова О.В. PECULIARITIES OF RENDERING SELF- REPRESENTATION STRATEGY OF POLITICIANS WITHIN A CONTEXT OF POLITICAL SPEECHES (a case study of the English media discourse)	186
Шимчук А.В., Демиденко О.П. «СТЕРТІ» МЕТАФОРИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ В ПІДМОВІ ОФТАЛЬМОЛОГІЇ	191
Шмат О.О., Прокопенко А.В. СТАТУС НЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ	197

ТЕРМІНОЗНАВСТВО

Казакова А.Ю., Федоренко С.В. КОНЦЕПТОСФЕРА АНГЛОМОВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ	203
Капігула Ю.А. СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛЕНГУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	209
Кузьменко Ю.В., Коломієць С.С. ВНУТРІШНЬОГАЛУЗЕВІ ТА МІЖГАЛУЗЕВІ ПОЛІСЕМАНТИ У ФАХОВИХ МОВАХ ЕНЕРГЕТИКИ, МАРКЕТИНГУ ТА ЕКОЛОГІЇ	213
Погуляєва М.С. АНГЛІЙСЬКА СПОРТИВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: АСПЕКТИ СТРУКТУРИ ТА ЕТИМОЛОГІЇ	218
Федорчук Т.І. АНГЛІЙСЬКА ТЕРМІНОГРУПА «БАЛЬНИЙ ТАНЕЦЬ»: ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	223
Шевченко О.В., Коломієць С.С. КОМП'ЮТЕРНИЙ ЖАРГОН У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА СПОСОБИ УТВОРЕННЯ	229

З ІСТОРІЇ ФІЛОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

ЗА МАТЕРІАЛАМИ МІЖВУЗІВСЬКОГО НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ «ФІЛОСОФІЯ МОВИ О.О. ПОТЕБНІ»

Манюта А.Ю. ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ О.О. ПОТЕБНІ	234
Романюк В.В. ПОЕЗІЯ І ПРОЗА У ПРАЦЯХ О.О. ПОТЕБНІ	237
Феськова І.В. ТЕОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОСТІ О.О. ПОТЕБНІ	245

працює далі, закінчуючи третю книгу свого твору «Из записок по русской грамматике».

Восени 1890 року і цілу зиму він почувається так погано, що вже майже не може виходити з хати. Щоб не позбавляти студентів своїх лекцій, він запрошує їх до себе і там викладає, хоч це вже помітно його втомлює. За короткий час стан його здоров'я вже настільки погіршився, що в 1891 році він виїжджає на два літні місяці на лікування до Італії. Після того йому трохи покращало, так що восени, повернувшись до Харкова, на велику радість слухачів він знову оголошує свої лекції в університеті. Але скоро припинив їх, а вже 29 листопада розійшлася досить несподівана вістка, що О.О. Потебні не стало.

Всі тоді відчули велику втрату, не тільки науковий світ, але і широкі круги українського громадянства. Бо це помер великий мислитель і учений, добрий учитель і один з найкращих синів України, що у ті тяжкі часи російської неволі не лише не втратив віри у невмирущість України, але і сам своєю невсипущою працею ту невмирущість свідомо витворював.

Сьогодні ім'я О.О.Потебні носить Інститут мовознавства АН України.

Література

1. Булаховский Л. А. Александр Афанасьевич Потебня / Л. А. Булаховский. – Киев, 1952. – 44 с.
2. Потебнянські читання : зб. наук. праць / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні ; [відп. ред. Г. П. Їжакевич]. – Київ : Наукова думка, 1981. – 191 с.
3. Райнов Т. Александр Афанасьевич Потебня / Т. Райнов. – Петроград : Колос, 1924. – 110 с.
4. Франчук В. Ю. Олександр Опанасович Потебня / Віра Юріївна Франчук. – Київ : Наукова думка, 1975. – 92 с.

Романюк В.В

Рівненський державний гуманітарний університет

ПОЕЗІЯ І ПРОЗА У ПРАЦЯХ ОЛЕКСАНДРА ОПАНАСОВИЧ ПОТЕБНІ

Анотація. У пропонованій розвідці описуються категорії поезії й прози в творчості О. О. Потебні, основні прикмети та риси поезії та прози. Описується поетичність буденних слів, рух думки при поетичному слові у автора, акт розуміння у слухача, вага поетичного твору для автора, розуміння і критика поетичного твору. Порівнюються мистецтво і наука.

Ключові слова. О.О. Потебня, поезія, проза, поетичний образ.

Annotation. The proposed exploration category describes poetry and prose in the works of O. O. Potebnya main features and characteristics of poetry and prose.

Describes the poetry of everyday words, the movement of thought in the poetic words of the author, the act of understanding listener, weight poetic work of the author for understanding and critique poetry. Art and science are compared.

Key words. O. O. Potebnya, poetry, prose, poetry image.

Вступ. У величезній науковій спадщині О. О. Потебні сучасники відшуковують відповіді на досить несподівані запитання, які, на перший погляд, не могли перебувати в його полі зору і які він безпосередньо не досліджував. Загальноприйнятою стала думка про те, що «він випередив не тільки своїх сучасників, а й кілька наступних поколінь філологів» [1, с.15], що «його ідеї багато в чому залишаються сучасними для нас плідними і необезбарвленими: ми звертаємося до них не для того, щоб віддати данину поваги і вдячності, а для того, щоб отримати новий імпульс у наших наукових пошуках» [2, с.302]. Минуло вже біля 120 років від смерті О.О. Потебні, а й досі його ідеї, термінологічно адаптовані новітніми дослідниками, стають підставою для новаторської інтерпретації сучасних актуальних проблем гуманітарної науки.

Актуальність теми. Актуальність нашої розвідки вбачаємо в тому, що мова є первісно єдиним способом формування знання людини про світ і саму себе в світі. Одна з головних тем лінгвофілософії О. О. Потебні – розвиток мислення як мовної діяльності людини. Відбиваючи в процесі діяльності в своїй свідомості світ, людина позначає словом наслідки свого пізнання. Справедливо підмічена своєрідна «теоретична метонімія» вченого: «говорячи про слово, О.О. Потебня весь час ототожнює його із мовою в цілому». У розвитку людського мислення О. О. Потебня виокремлював два величезні явища: епоху поезії та епоху прози.

Мета дослідження : виокремити провідні ідеї, сформульовані О. О. Потебнею, систематизувати основні прикмети та риси поезії та прози.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи явища людської мови у зв'язку з душевним життям людини, а саме зі сферою думання, О. О. Потебня зауважує, що є дві основні форми, у яких розвивається праця людської думки: поезія і проза. Ці два шляхи розвитку людського мислення існують побіч себе, взаємно себе доповнюючи і дуже часто зливаючись у нерозривну цілість. У своєму духовому змаганні людина користує з обох шляхів, з шляху поетичного (або мистецького) думання і з шляху прозаїчного (або наукового) думання. Поетичне думання - це одна із двох однаково необхідних форм язикового думання, такого думання, яке для свого виявлення вимагає повстання слова [3, с. 113].

Процес відтворювання слова – це, з психічного боку, процес мистецької творчості, такий самий, як його бачимо при відтворюванні більших поетичних творів. Бо слово з живим представником, взяте разом зі своїм значенням є ембріональною формою поезії .

У звичайній буденній мові величезна маса слів, яких ми вживаємо несвідомо, є для нас творами поетичними; своїми суттєвими елементами вони

не відрізняються від інших більших творів: приказок, байок, драм, епопей, романів. Різниця є лише в ступені складності. Якщо це дійсно так, то ми, самі того не усвідомлюючи, вживаємо поетичний твір, як щось таке, без чого наша думка взагалі неможлива. У звичайній мові ми кажемо наприклад, що стіл має «ноги», або що у пляшки тоненька «шийка», кажемо про «головки» капусти чи маку, вила мають «зуби», подібно як і граблі мають «зубці» і т. д. Коли говоримо про сферу наших духовних явищ, вживаємо таких висловів, як «літати» думками, «розв'язувати» проблеми, і багато інших. Кожне таке слово, вжите не у своєму властивому, а в переносному значенні, це вже нове слово і зі старим словом має спільні лише артикульовані звуки, «зовнішню форму», і той образ, який для старого слова є складовою частиною його змісту, а для нового слова є лише натяком на його новий зміст, «внутрішньою формою» цього слова.

Коли ми вживаємо слова у переносному значенні, тоді та прикмета, що зв'язує друге значення з першим, називається представником, засобом порівняння, образом, символом.

Доки цей «представник», ця «внутрішня форма слова» ще не втрапилася, доти таке слово можна вважати поетичним твором. Але з часом слово втрачається, його внутрішня форма забувається, і починається проза. Артикульовані звуки зв'язуються тоді безпосередньо зі значенням такого слова.

Кожне слово складається з трьох елементів: по-перше, з артикульованого звуку, без якого нема слова; по-друге, з образу («представлення»), і по-третє, зі значення слова. Звук без замислу не є словом і навпаки, значення без артикульованого звуку також не є словом; але третій елемент слова, те, що ми називаємо представником, з часом зникає. У такому випадку, де його нема, це другий вид існування слова. Цей другий вид без представника, або із загубленим представником, відповідає другій формі словесної думки, а саме формі прозаїчній.

Мова існує не лише для того, щоб в інших розбуджувати аналогічну інтелектуальну працю, не лише для порозуміння між людьми, не лише для суспільного життя, але перш за все для кожної людини зокрема, для її індивідуального духовного життя. З цього випливає потреба відділяти при дослідах над словом (а так само при дослідах над поетичним твором) його вплив на того, хто говорить (або автора), від його впливу на того, хто слухає (або читача). У першому випадку маємо явище формування думки шляхом оригінального творчого зусилля, у другому випадку явище розуміння [4, с.19].

Слово – це засіб, який дозволяє перетворювати чуттєві сприймання у вищі елементи духовного життя, засіб відтворення нової думки, засіб виключно людської праці інтелекту. О.О. Потебня виразно вказує на те, що чуттєве сприймання та пізнання – різні речі. Про це легко переконатися з такого прикладу: *Сиджу і читаю книжку. У другій кімнаті б'є годинник, але я цього не завважую. Враз перериваю своє читання і хочу знати, котра тепер година. Пригадую собі, що перед хвилиною я чув удари годинника, а далі у спогаді*

перераховую кількість ударів і доходжу до пізнання, що це п'ята година [4, с.21]. З того бачимо, що самі звукові враження, які були під час читання книжки, це ще не пізнання. Для пізнання треба ще особисту участь людини у чуттєвому сприйманні. Слово потрібне в першу чергу тому, хто його вимовляє, для свідомої пізнавальної діяльності. Яку роль грає воно при перетворюванні перед словесних елементів думки, повчає нас психологічний аналіз еволюції духовного життя людини, який доходить до теорії ступеневого переходу від чуттєвих вражень до загальних зображень і понять та до вищої абстрактної праці думки, при чому відтворення слова з артикульованим звуком, представником і значенням, означає перехід на виключно людський шлях розвитку. Представник, виражений артикульованим звуком, дає людині свідомість єдності цілого того комплексу спостережень, який входить у значення даного слова.

Дослідник описує, що кожне нове слово, коли його розглядати з внутрішнього боку, це виявлення нового спостереження (х) за посередництвом раніше знаного (А), при чому між попереднім і теперішнім встановлюється спільний знак (а), взятий з комплексу прикмет «А». ...Рух думки у хвилину повстання нового слова, базується на порівнянні двох психічних елементів, пізнаного і давніше пізнаного; основою цього порівняння є один знак із раніше пізнаного. Це є шлях абстракції. Якби не було слова, не було би цього процесу відділення «а» з «А» для означення «х» [4, с.21]. Аналогічну працю думки бачимо у поета у момент творчості. Це той самий процес порівняння і абстракції. Можна навіть загально сказати, що шлях для творення абстракції - це поезія. Об'єднуючи новий комплекс спостережень в одну цілісність і доводячи ту єдність до свідомості, стаючи засобом аналізу і засобом нових узагальнень, кожне нове слово творить початок нової фази в душевному розвитку людини.

Людина, без сумніву, розмовляє лише в суспільстві, але вона говорить перш за все для себе самої, тому що це є одна із фаз розвитку її власної думки. [3, с.160]. Все ж таки мова розвивається лише в суспільстві, і тому другий бік життя слова – це його розуміння у слухача. [5, с.125]. Слово не можна вважати виразом і засобом передавання готової думки; воно потрібне для розумової праці кожної людини; воно необхідне перш за все для того, хто думає. А якщо воно, як нам здається, служить засобом для передавання думки, то лише тому, що воно у слухача викликає процес творення думки, аналогічний до того процесу, що перед тим відбувався у того, хто говорив. Іншими словами, нас розуміють лише тому, що слухачі самі можуть зі свого власного запасу думок робити щось подібне до того, що робили ми при говорінні. Говорити - це не значить передавати свою думку іншому, а лише розбуджувати у ньому його власні думки [3, с.131-132]. Наше слово впливає на інших і встановлює зв'язок між нами, але воно не зрівнює змісту думок різних людей у хвилину порозуміння, лише викликає аналогічний рух серед індивідуальних запасів думки. Думка не переноситься за допомогою слова з однієї людини на іншу як

щось готове, лише викликає аналогічну працю інтелекту, подібну до тієї, що її виконав той, хто промовляє. При розумінні той, хто слухає, відтворює свою власну думку; при тому самому слові ніхто не думає того самого, що інший. Через те кожне розуміння є нерозумінням, а всяка згода в думках — незгодою. Думати при слові те саме, що думає інший, означало би перестати бути самим собою. Акт говоріння і акт розуміння - це дві різні сторони того самого душевного явища, а саме процесу перетворювання давніших запасів думки у нові інтелектуальні продукти.

Аналіз процесу розуміння виявляє, що мова – це система засобів переміни або відтворювання думки [5, с.126]. Дослідник вважає, що слово як єдність, складена з внутрішньої форми і звука, є засобом для розуміння того, хто говорить, засобом апперцепції змісту його думки. Артикульований звук, що виходить від того, хто говорить, — доходить до слухача і розбуджує у нього спогад про такі самі його власні звуки, а цей спогад за посередництвом внутрішньої форми викликає у свідомості спогад про сам предмет [6, с.101]. Цей предмет - це індивідуальний запас думки, який при акті розуміння перетворюється у слухача під впливом слова аналогічно як і у автора при акті творчості.

Процес створення слова або поетичного образу цілком аналогічний до процесу розуміння одного чи іншого, коли ми розуміємо слово або поетичний твір іншої людини, то в нас самих повстають ті самі три елементи, тільки в іншому порядку. Роль складніших словесних витворів в душевному житті людини така сама, як роль окремих слів. Бо слово - це зародкова форма вищої поезії та прози і елементарний засіб поетичного та прозаїчного думання. Поетичний твір - це таке саме об'єктування думки як слово, і так само перш за все потрібний не для слухачів, а для самого поета. Через те кожний великий, визначний твір поета закінчує визначний період його розвитку [3, с.134].

Все, що можна сказати про повстання поетичного твору і про його вплив на самого автора і на читача, знаходиться в тісному зв'язку з питанням про відношення головних складових частин або елементів поетичного твору. І найскладніший поетичний твір можна звести до такої схеми: щось, що ми позначаємо як «Х», неясне для автора, і що існує для нього як питання та домагається відповіді. Відповідь автор може знайти лише в попередньому змісті своєї думки. Той зміст ми позначимо як «А». Висловлюючись образно, у тому «А» відбувається під впливом «Х» деякий рух, занепокоєння, хвилювання; «Х» неначе відштовхує з «А» все, що з ним не погоджується, а притягує те, що споріднене: це останнє об'єднується в образі «А», і так твориться суд: «Х» я уявляю собі у вигляді «А». Це той сам процес, що ми його зауважуємо при створенні окремого слова; «а» є те, що ми називаємо представником в слові, образом в поетичному творі або те, що ми називаємо збором образів, якщо поетичний твір складний [3, с.145-146].

Значення вищої поетичної творчості, як окремої і необхідної форми діяльності людської думки, таке сама, як значення буденної поетичної

творчості при створенні і вживанні слів з живим представником. Бо думання словами з живим представником – це в своїй основі думання поетичне. Значення вищих форм поезії не обмежується лише на сфері естетичних почуттів людини, але розвивається і залишає тривалі сліди у сфері пізнавальної. Поезія заспокоює пізнавальні потреби людини і готує шлях науці.

Поетичний твір – це такий словесний твір, в якому для значення потрібний образ; такий твір перетворює думку за посередництвом конкретного образу. Поезія, як діяльність думки - це витворення релятивно широкого значення за допомогою конкретного словесного образу. Символічність, алегоричність в широкому розумінні не основна ознака поезії в протилежність до прози [5, с.134]. Цей символ, образ або внутрішня форма поетичного твору, служить засобом узагальнення, засобом абстракції. На прикладі байки і приказки О.О. Потєбня широко викладає цей процес відтворювання узагальнень за допомогою конкретних образів. При цьому він не погоджується з поглядом Г.Е. Лессінга, ніби байка є виразом готового загального твердження [3, с.48-52]. Навпаки, конкретний образ байки, як відповідь на якесь життєве питання, є по відношенню до конкретного дійсного випадку — абстрактний, а узагальнення — це результат порівнювання конкретних випадків.

Зазвичай ми розглядаємо слово у такому вигляді, як воно зберігається в словниках. Це так само, якби ми розглядали рослину так, як вона зберігається в гербарії. Тут і джерело помилкового розуміння багатьох мовних явищ. Те ж саме робиться і з поетичними творами [3, с.3]. Щоб пізнати з чого складається байка і яке її значення у розвитку людської думки, треба її розглядати не у тому вигляді, як вона зберігається на папері, у збірнику байок, а навіть і не у тому вигляді як вона зі збірника переходить в уста. І твори визначних байкарів (Федра, Жан де Ляфонтена, І. А. Крилова та ін.) - це вже не ті первісні байки, що їх ще бачимо, наприклад, у Езопа. Байка, яка колись була могутнім політичним памфлетом, і сильною публіцистичною зброєю, яка, незважаючи на свою ціль, а навіть завдяки своїй цілі, залишилась наскрізь поетичним твором, та байка, що грала таку визначну роль в думанні, зведена нінащо, на нікчемну забавку [3, с.26]. Для своїх дослідів О. О. Потєбня бере первісну форму байки і зауважує, що така байка має дві частини: 1. якийсь конкретний випадок, незаписаний в байці, і 2. образ змальований словами. Така байка служить швидкою відповіддю на питання поставлене нам даним комплексом явищ, даними подіями. Байка - це один із способів пізнання життєвих відносин, характеру людини, одним словом усього того, що відноситься до моральної сторінки життя людей [3, с.11]. Життя байки триває цілі тисячоліття, бо вона все знаходить для себе нові пристосування, вона все може бути відповіддю на нові питання [3, с.34-35]. Кожний поетичний твір, а навіть кожне слово в означений момент свого існування, складається з частин, які відповідають тим, що ми їх бачимо у байці. Поетичний твір – це алегорія в широкому розумінні цього слова, не у розумінні тільки метафоричності образу, як звичайно алегорію розуміють. Кожний поетичний образ є притчею, прикладом, що

примірюється до чогось. З того виходить, що байка є засобом пізнання, узагальнення, морального повчання, і як засіб не може іти за тим, що нею досягається, лише мусить його попереджувати. Тому байка – це елементарніший, простіший, більш поширений, популярніший спосіб пізнання, ніж науковий. Відношення байки до узагальнення – це відношення поезії до прози. Образ (або цілий ряд дій, образів) змальований в байці – це поезія; а узагальнення, що його подає байкар, — це проза [3, с.58]. Психічний процес при створенні поетичного твору базується на тому, що поетичний твір стає для свідомості людини представником більшої кількості різноманітних явищ. Поетичний твір - це засіб об'єктивувати, робити зовнішнім предметом свою думку. Він з'являється, витворюється в певні моменти напруження думки і потрібний перш за все для самого автора; бо тільки таким способом він може перетворити зміст своєї думки, іншими словами, поетичний твір витворюється перш за все для себе, для внутрішніх цілей (самопізнання, самовиховання) [4, с. 26]. Але поетичний твір - це спосіб об'єктивації не якоїсь відірваної від життя думки поета, але і того, що з нею зв'язане, а саме явищ з життя середовища і тих настроїв, які панують в суспільстві. Таким чином, той поетичний твір, який заспокоює дійсну внутрішню особисту потребу автора, відповідає також потребам, настроям і проблемам суспільства [4, с. 78].

Життя готового поетичного твору базується на пристосуванні його до різних індивідуальних запасів думки у читачів. Звідси впливає суб'єктивний характер змісту чи значення поетичного твору. Цей зміст може бути для читача цілком відмінний від того, що мав на думці сам автор в момент творчості. І сам автор, коли стане пізніше читачем свого твору, може під його впливом переживати інший зміст. З того впливає загальна педагогічна засада, щоб аналізуючи поетичний твір, аналізувати його зовнішню і внутрішню форму і готувати читача до створення його власного значення. При розумінні поетичного твору, так само як і при розумінні окремого слова, неможлива тотожність думки між автором і читачем. При всій суб'єктивності змісту, добре розуміння поетичного твору деякою мірою зрівнює нас з поетом. «Du gleichst dem Geist, den du begreifst», — каже Мефістофель Фаустові, що означає : якщо ти здібний розуміти іншого, то ти деякою мірою з ним рівний. Якщо слово, звук розбуджує у тебе думку, то та думка вже була у тебе в іншому вигляді. Пристосовуючи це до поетичного твору, О.О. Потєбня робить висновок, що особистість поета, ті процеси, які відбуваються в його душі, наскільки вони можуть бути для нас знані, мають велике значення для нас тому, що вони є процесами нашої душі, душі тих, що розуміють і користуються поетичним твором.

Поетичний твір встановлює між людьми тісний моральний зв'язок, якщо виходимо з такого розуміння моральності, що моральне є те, що зв'язує людей у широкі суспільні групи. Постає перед нами також велике національне значення спільної національної мови, а зокрема усіх вищих словесних витворів поезії (і творів мистецтва взагалі) та тих витворів, яких О.О. Потєбня називає

прозою. Побіч поетичного думання людина вживає ще прозаїчне або наукове думання. У звичайному житті ми навіть не зауважуємо, що ми використовуємо ці форми думання. Дослідник використовує такий приклад, що з поезією і прозою - це те саме, що і з очима. Ми вживаємо ці дві форми цілком несвідомо, а зауважуємо різницю між ними тоді, коли хтось відчуває в собі здібність переважно до однієї або другої форми [3, с.39].

Поезія (мистецтво) і проза (наука, абстрактне думання) — це два рівноправні способи думання. Не можна з'ясувати, який з них більше поширений. Елементарна форма поезії, а тим самим елементарний засіб поетичного думання, це первісне слово і взагалі кожне слово з живим представником. Його значення і взагалі значення поезії в людському житті – це значення синтетичне, яке веде людську думку до узагальнень. Алегоричний образ (чи ціле оповідання) служить осередком концентрації багатьох конкретних випадків, до яких він пристосовується. Різницю між поезією і прозою можна би коротко зазначити в той спосіб, що «поезія – це алегорія, а проза – це тавтологія. Так як прозаїчне слово виростає органічно з поетичного, так само наукове думання органічно зв'язане з поетичним. Поезія споріднена з науковою діяльністю, паралельна їй. Вказуючи на різницю цих двох основних форм людської думки, О. О. Потебня вказує рівночасно і на те, що це не якісь перехідні форми думки, яких людство могло би у своєму розвитку покинути, лише форми тривалі. Для створення наукової думки необхідна поезія.

Мистецтво і наука, можна сказати, виключно людський скарб, дві основні форми людського мовного мислення. Звідси випливає уся вага національної мовної форми для успішного розвитку цих обох форм думання, для вільного різнобічного розвитку душевних сил нації і тим самим, для удосконалювання її мистецької і наукової продукції. Бо поетичне і прозаїчне мислення суть форми мислення мовного і лише у сфері однієї національної мови можуть себе органічно підтримувати у своєму розвитку. Якщо поезія – це така форма людської думки, що і проза з неї виростає і без неї не може бути, то зрозуміло, що перекладаючи наукову роботу у сферу чужої мови, ми ослабимо свою поетичну діяльність [5, с.135].

Висновок. Отже, поняття «поезія» та «проза» О. О. Потебня вживав у не властивому для сучасного розуміння значенні. Під поезією він розумів слова і висловлювання, наділені внутрішньою формою. За О. О. Потебнею, внутрішня форма, тобто найближче образне представлення, є мотивом виникнення слова. Народження мови і використання її О. О. Потебня вважав мистецтвом. Таким чином, у міру затемнення представлення, слово позбавляється поволі своєї внутрішньої форми і пов'язаної з нею образності. Тим самим закладаються початки прози, основні риси якої складність й абстрактність думки. Не можна сказати, коли з'являється проза. Перша поява прози в писемності не є час її народження, ще до того вона існувала в розмовному мовленні, якщо слова, що входили у неї були тільки знаки значень, а не, як у поезії, конкретні образи, що пробуджували значення. Утворення основоположної для прози (науки)

категорії причини відбулося в мові на підставі зіставлення й порівняння явищ. Перше речення, яке складалося з двох членів, могло бути нічим іншим, як порівнянням. Категорія причини виникла як живий засіб пізнавати нове. Учений неодноразово підкреслював: якщо поезія – відомий спосіб мислення й пізнання, то так само слід розглядати й прозу.

Література

1. Лисиченко Л. А. Лінгвософські ідеї О. О. Потебні (Предтеча сучасного вчення про мовну картину світу) / Л. А. Лисиченко // Олександр Потебня: сучасний погляд : матеріали міжнародних читань, присвячених 170-річчю від дня народження фундатора Харківської філологічної школи 11–12 жовтня 2005 року. – Х.: Майдан, 2006. – С. 6–16.
2. Толстой Н. И. О некоторых этнолингвистических наблюдениях А. А. Потебни / Н. И. Толстой // Толстой Н. И. Избранные труды. – М.: Наука, 1999. – Т. 3. – С. 302–315.
3. Потебня О. О. Из лекцій по теорії словесності // О. О. Потебня. – Х.: 1894. – 162 с.
4. Харциев В. Основы поэтики А.А. Потебни. (По лекциям А.А. Потебни) // «Вопросы теории и психологии творчества». — Т. 2, вып. 2. — СПб., 1910.
5. Потебня А.А. Психология поэтического и прозаического мышления // Потебня А.А. Слово и миф. — М., 1989. — с. 235.
6. Потебня А.А. Мысль и язык // Потебня А.А. Слово и миф. — М.: Правда, 1989.

Феськова І.В

Рівненський державний гуманітарний університет

ТЕОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОСТІ О.О. ПОТЕБНІ

Анотація: у статті розглядається теорія національності за вченням О.О.Потебні. Описано погляди мовознавця на національність і нерозривно пов'язану з його поглядами людську мову. Ми з'ясували що, мова це не лише один із елементів народності, але і її найбільш досконала подоба, тобто представлення народності. Головна функція якої полягає у зміні думки.

Ключові слова: національність, мова, національна свідомість, іноземна мова, ядро нації, елемент народності, ідея національності.

Annotation: The article deals with the theory of nationality according to Potebnya. There were described Potebnyas' views on nationality and is inextricably linked to his views human speech in the article. We found that it is not only one of the elements of the nation, but its most perfect likeness, that represents the nation. The main function of which is to change human opinion.

УДК 81+82:811.11+811.13
ББК 81+83

Наукове видання

STUDIA PHILOLOGICA

Збірник
наукових студентських праць

ВИПУСК 1

The Collection of Students' Scientific Works

ISSUE 1

Формат 60x84^{1/16}.
Папір офсетний. Друк ризографічний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 17 Наклад 100.

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
м. Рівне, 33000, вул. Ст. Бандери, 12,
тел.: (0362) 26-48-83

Друк: ТМ «Доцент»,
м. Рівне, 33000, вул. Соборна, 17,
тел.: (0362) 45-44-45